

se im Jahr 1901 abgedeckten und dokumentierten Gemälde sind sehr nahe der Ausschmückung des Pernsteinischen Schlosses in Pardubice, dessen Umbau Jan nach seinem jüngeren Bruder Vojtěch abschloß. Spätestens unter Jan's Sohn Vratislav wurde der Schloßhof mit dem Nordflügel abgeschlossen. In Jahren 1568-1571 Vratislav baute dem Gebäude zweigeschossige Arkadengänge zu, die die älteren äußeren Umgänge ersetzten. Im Jahre 1599 wurde die Plumenauer Herrschaft mit Prostějov von den Herren von Liechtenstein versteigert. Das Schloß hatte definitiv seine Residenzfunktion verloren, darüberhinaus wurde es im dreißigjährigen Krieg ausgebrannt und beschädigt. Es diente weiter der Unterkunft der herrschaftlichen Beamten und als Kornhaus. Im 16. Jahrhundert hatte es jedoch ein ansehnliches Gegenstück zur Hauptresidenz der Herren von Persntein in Pardubice gebildet.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Prostějov (Proßnitz), Stabilkatastralkarte, 1833. Mährisches Landesarchiv Brno.

Abb. 2: Prostějov, Stadtansicht von Südosten von Fr. Velehradský, 1728 (Ausschnitt). Sammlung D. J. I. Hoffer, Stadtarchiv Brno.

Abb. 3: Prostějov, Schloß, Erdgeschoßgrundriss mit ausgezeichnete Bauentwicklung. Legende: unterbrochen schräg kreuzschraffiert – spätgotisches Mauerwerk (hypothetisches Vortor des Kosteletzer Tors), unterbrochen waagrecht kreuzschraffiert – hypothetisches Mauerwerk aus der Zeit Viléms von Pernstein (bis 1521), waagrecht kreuzschraffiert – Mauerwerk aus der Zeit Jans von Pernstein (1522-1531), Schachbrettmotiv – Portal des Vratislavs von Pernstein (1568-1571), schraffiert – Barockmauerwerk, spätere Umgestaltungen nicht ausgezeichnet.

Abb. 4: Prostějov, Schloß, Kellergrundriss mit ausgezeichnete Bauentwicklung.

Abb. 5: Prostějov, Schloß, Grundriss des Mittelgeschosses mit ausgezeichnete Bauentwicklung.

Abb. 6: Prostějov, Schloß, Grundriss des Obergeschosses mit ausgezeichnete Bauentwicklung.

Abb. 7: Prostějov, Schloß, Südflügel, Längsschnitt.

Abb. 8: Prostějov, Schloß, Längs- und Querschnitte des Süd-Nord- und Ostflügels in der Höhe der Räume Nrr. 111-116.

Abb. 9: Prostějov, Schloß, Ansicht von Südwesten. Nichtdatierte Fotografie aus der Zeit der Bauarbeiten 1900-1906. Museum der Region Prostějov, Prostějov.

(Übersetzung J. Noll)

DÍLČÍ POZNATKY O VZNIKU A STAVEBNÍCH ÚPRAVÁCH ZÁMKU VE VELTRUSÍCH

JAN SOMMER

Počátky barokního zámku ve Veltrusích (okres Mělník) nedávno na základě archivního výzkumu objasnil Pavel Zahradník.¹⁾ Vzhledem k tomu, že jsem se v roce 1990 podílel na dokumentaci části vnějších líců zdiva zámeckého objektu, odhalených v průběhu opravy, mohu na tomto místě doplnit alespoň několik poznámek a vyobrazení, ilustrujících výsledky Zahradníkova obsažného rozboru písemných zpráv. Vzhledem k postupu opravy jsem se mohl podrobněji věnovat jen dokumentaci zdiva patra na frontách, obrácených k severu. Jednalo se o celé severozá-

padní průčelí severovýchodního křídla, průčelí centrální válcové části a část severovýchodního průčelí severozápadního křídla. Jelikož bylo známo, že zámek vznikl ve dvou barokních stavebních etapách,²⁾ dokumentoval jsem podrobněji doklady, které svědčily o prodloužení radiálních křídel, jakož i detaily konstrukcí, které nebyly zachyceny na známých barokních plánech (především konstrukční řešení ozdobných nástavců nad okny a vstupy, komínové průduchy).³⁾

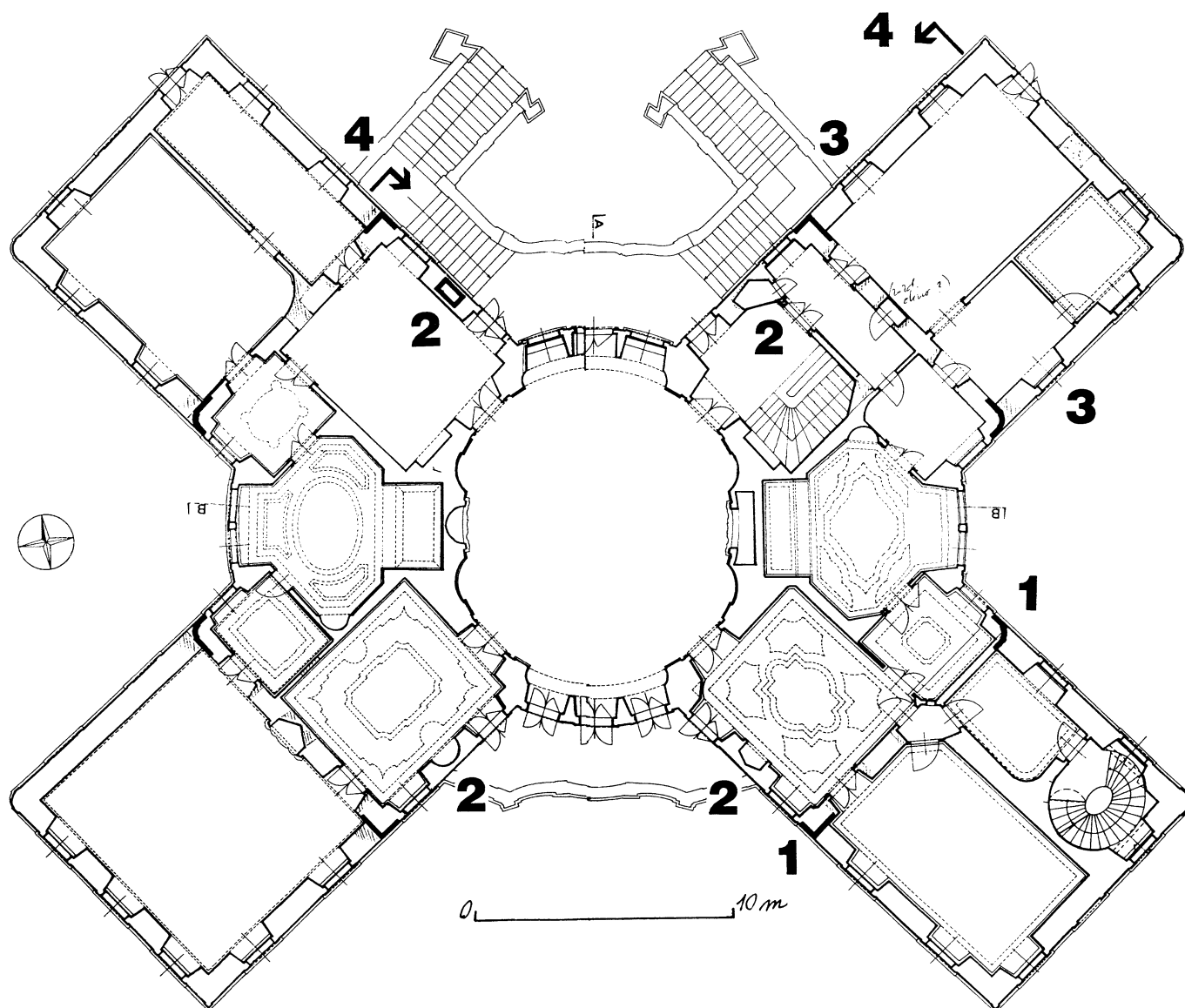
Zdivo: Líce zdiva tvoří lomová opuka, ojediněle prostrádaná pískovcovými kvádry. Nároží původních kratších křídel jsou do úrovně kordonové římsy nad přízemím vyzděná z kvádrů. V horní části nároží původních křídel jsou jen hrubě opracované lomové kameny větších rozměrů. Nároží dodatečně prodloužených křídel jsou konstrukčně i tvarově prakticky shodná se starším provedením na kratších křídlech. Kordonová římsa mezi přízemím a patrem je sestavena z pískovcových bloků. Na styku starší a mladší části stavby není patrné žádné rozhraní, takže je pravděpodobné, že římsa v nynější podobě vznikla až při prodloužení křídel. Celou stavbu obíhá jednotný kvádrový sokl, který pravděpodobně pochází též až z druhé stavební etapy. Hlavní římsa byla v době průzkumu zakryta omítkou, ale nejspíše je cihlová v kombinaci s pískovcovými či opukovými deskami. Stojky oken i vstupů jsou cihlové, překlady oken jsou vytesány z pískovce. Na severozápadním křídle stojky ostění lícují s okolním zdívem, takže plastické orámování otvorů je vytvořeno pouze z omítky. Na severovýchodním křídle jsou předstupující tělesa stojek zděná. Nad překlady otvorů se zachovaly stopy odtěsaných nástavců, jejichž římsy se prohýbaly střídavě konvexně a konkávně.⁴⁾

V římsách nad okny a vstupy byly použity cihly dvou formátů: 6,5-7,5/13,5-14/26,5-28 cm, resp. 3,5-4,5/16,5-17/16,5-17 cm. V konstrukci říms se jednotlivě vyskytovaly i neopracované opukové kameny.

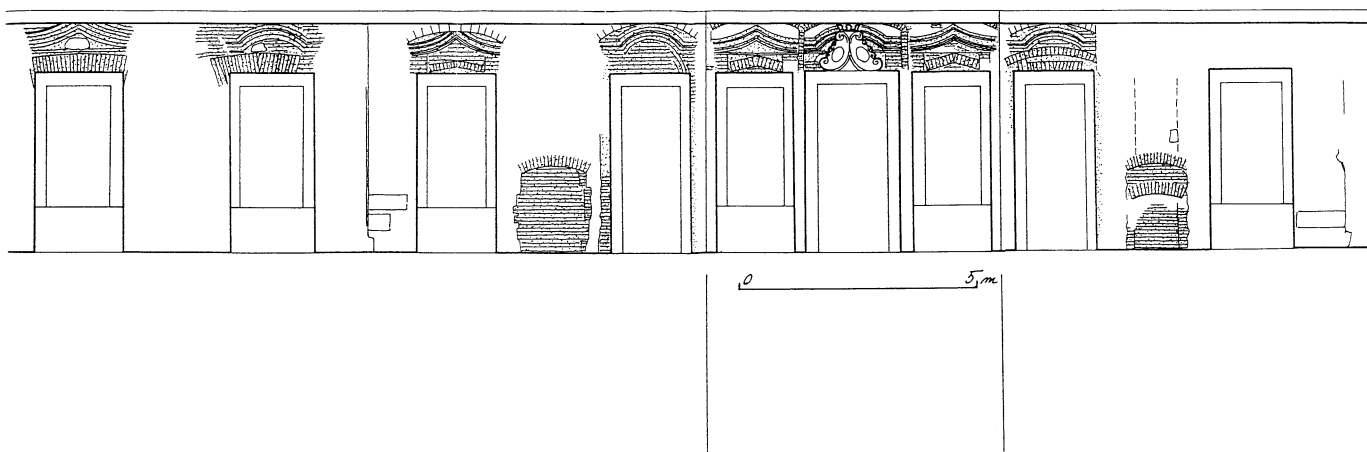
Na dodatečných částech křídel (dvě krajní okenní osy) vyplňují plochu mezi římsami otvorových nástavců a hlavní římsou vodorovně kladené cihly, kdežto nad římsami oken a vstupů starší části křídel (vstup a přilehlé okno) vynášejí zdivo segmentové odlehčovací oblouky z úlomků opuky – nepravidelné plochy zdiva mezi římsami a vynášecími oblouky jsou tvořeny cihlami i kameny.

Na ústřední válcové části bylo zdění komplikováno hustým sledem otvorů. Také zde jsou nad římsami segmentové vynášecí oblouky, ovšem provedené z cihel. Patky těchto oblouků jsou podepřeny na cihlových a opukových pilířcích zapuštěných do líce zdiva, přenášejících tíhu zdi nad římsami do pilířů zdiva mezi otvory. Střední otvor – vstup – je lemován pilíři cihlového zdiva, avšak jeho ostění je atypicky provedeno jako zárubeň z dubového dřeva.

Pozoruhodné úseky cihlového líce zdiva se objevují mezi vstupy křídel a sousedícími okny, tedy na starší části křídel. Z cihel tu byly vytvořeny segmentem překlenuté otvory pro obsluhu kamen, situovaných před vnitřní stranou zdi.⁵⁾ Otvory prodělaly jednu úpravu (mohlo se jednat o dílčí korekce před dokončením stavby) a posléze byly uzavřeny cihlovou zazdívkou (tato změna zřejmě souvisela s přemístěním kamen do obvyklejší polohy u vnitřních zdí dispozice patra). Na severozápadním křídle bylo zjištěno, že mělce pod vnějším lícem zdi stoupá vzhůru komínový prů-

Obr. 1: Veltrusy (okres Mělník) zámek. Schéma půdorysu 1. patra, upravené na základě výsledků průzkumu z roku 1990. 1 – silnou čarou jsou vyznačeny polohy zjištěných nároží křídel před prodloužením; 2 – polohy zazděných nebo zrušených komínových průduchů; 3 – okenní osa, v níž došlo k posunutí otvorů při dokončování stavby; 4 – vymezení částí průčelí, dokumentovaných na připojeném nákrese (podle zaměření firmy Investis z roku 1975, kresba J. Sommer, 1990, 2002).

Obr. 2: Veltrusy zámek. Schematický rozvinutý náčrtek průčelí obrácených severním směrem. Tečkované jsou vyznačeny dokumentované úseky cihlového zdiva (na podkladě zaměření firmy Investis z roku 1975. Doplněno, kresba J. Sommer, 1990).

Obr. 3: Veltrusý zámek. Pohled od jihu. Vlevo je jihozápadní křídlo s dosud zachovanou úpravou omítek bez nadokenních říms.

Obr. 4: Veltrusý zámek. Pohled od jihozápadu po úplném odstranění omítek. Vpravo je částečně patrné jihozápadní průčelí jihovýchodního křídla s nově osazenými suprafenestrami.

duch, jehož horní ukončení nad střechou bylo odbouráno již při některé dřívější úpravě stavby. Proporce průduchu jsou poměrně neobvyklé. Vnější stěna je silná 14 cm, otvor je souběžně s lícem zdi široký 90 cm a směrem do tloušťky zdiva je široký 40 cm. Zploštělý profil průduchu asi souvisel s tím, že ve vnitřní straně zdi byl vytvořen výklenek pro kamnové těleso. Ze souvislosti s okolním zdivem vyplývá, že průduch vznikl současně s celou stěnou.

Omítky: Před poslední opravou zakrývala zdivo vcelku souvislá plocha omítky, pocházející zřejmě z nějaké obnovy v průběhu 20. století. Vzhledem k tvrdosti omítky lze předpokládat, že malta obsahovala cement. Povrch polí mezi hladkými pásy při nárožích a pod římsou zdrsňovaly husté vpichy. Omítku pokrýval temně červený nátěr, nejspíše několikrát obnovený. Profilaci hlavní římsy i hladký pás pod římsou v době průzkumu již pokrývala nová omítka. Skrov-

Obr. 5: Veltrusy zámek. Pohled na střední část od západu po sejmutí omítek. Nad okny patra jsou viditelné pozůstatky osekáných říms a nad nimi segmentové vynášecí pasy.

né zbytky starší (snad původní) omítky se podařilo objevit pouze v jediném místě, v prohlubni při okraji plastického erbu nad středním vstupem válcové části stavby. Fragment omítky nesl jeden bílý a dva růžové vápenné nátěry.

S cílem ověřit vazbu mezi staršími částmi křídel a jejich dodatečnými koncovými úseky byla věnována pozornost svislým spárám v místech nároží starších částí. Spára ve zdivu severozápadního křídla je vyplněna maltou, vyhrzlou z ložných spár mezi kameny dodatečné části křídla. Naopak ve spáře na severovýchodním křídle nebyly do hloubky asi 90 cm (což přibližně odpovídá tloušťce zdi) zjištěny žádné překážky. Spára o šíři 2 cm však zřejmě nevznikla vzájemným pohybem zdi. Lze snad usoudit, že při přikládání dodatečného zdiva byla na severovýchodním průčelí severovýchodního křídla omítka, k níž bylo přiloženo mladší zdivo; omítka se později ze spáry zřejmě vydrolila.⁶⁾

Plastické prvky průčelí: Římsy suprafenester (-port) byly při některé dřívější úpravě odsekány. Erb nad středním vstupem patra byl upevněn před římsu, takže se pod ním uchovala původní profilace římsy.⁷⁾

Vpadlá pole pod okny jsou na severozápadním křídle vytvořena jen v omítce, kdežto na severovýchodním křídle jsou konstrukční, podobně jako již zmíněné konzolky, nesoucí římsy nad okny.

Zjištění svislých spár, oddělujících vnější poloviny křídel zámku, odpovídá archiváliemi doloženému stavebnímu vývoji. V první etapě po roce 1700 vznikla střední válcová

Obr. 6: Veltrusy zámek. Detail jihozápadního průčelí severozápadního křídla v místě původního nároží kratšího křídla. V místě narušení mladšího zdiva (vlevo) je patrné odsazené zaoblení nároží.

část stavby pouze s krátkými křídly. Asi teprve kolem poloviny 18. století byla křídla prodloužena, přičemž proběhly i dílčí úpravy starší části zámku.⁸⁾

S časovým odstupem mezi oběma stavebními fázemi souvisejí některé odlišnosti v zednickém provedení. Nejnapadnější rozdíly se projevují v uspořádání zdiva nad okny a dveřmi. Válcová část stavby spolu s přilehlými dvojicemi otvorových os křídel má nad nadotvorovými římsami segmentový vynášecí pas z cihel (válcová část stavby) nebo z opukových kvádrů (křídla).

Nad krajními dvojicemi oken na dodatečných částech křídel pozorujeme náznaky dílčích změn, ke kterým docházelo během stavby. Druhé okno od nároží na obou postranních průčelích severovýchodního křídla zřejmě muselo po dokončení hrubé stavby a po přeměření poněkud změnit svou polohu, jak to dokazuje odchylka jeho osy od osy přímého cihlového záklenku nad překladem otvoru. Nové poloze okna odpovídá pozice římsy suprafenestry. To tedy s největší pravděpodobností znamená, že na dodatečných částech křídel byly římsy zapuštěny do prohlubni ve zdivu až po vyměření přesné polohy oken. Je možné, že za tím účelem byly v opukovém zdivu ponechány výdutě, do nichž byly cihlové úseky zdiva s římsami dodatečně zapuštěny. Tyto prohlubně mohly být též dodatečně vysekány. Teprve po vyzdění říms suprafenester asi byla nadezděna korunní římsa. Pod římsami byly v omítce vytvářeny konzolky, které na křídlech byly provedené pouze z omítky na hlad-

Obr. 7: Veltrusy (okres Mělník) zámek. Okna na východní straně patra střední části zámku. Nad okny je dobře patrná konstrukce původních nadokenních říms, nad nimiž je z opuky vyzděn segmentový vynášecí oblouk.

kém líci zdiva. Na střední válcové části zámku a na severovýchodním křídle měly konzolky konstrukční základ v útlých, mírně vystupujících cihlových pilířcích.

Pískovcové překlady otvorů v průčelích starších částí křídel byly do zdiva vkládány během stavby. Naproti tomu na mladších částech křídel došlo při zapouštění překladů k narušení okolního cihlového zdiva, což svědčí o tom, že překlady byly vsazeny teprve dodatečně, až po stanovení konečné polohy oken (nebo mohly být přesunuty). Přesto se zdá, že v některých místech na starší části zámku bylo zdivo nad překlady měněno. Je tedy možné, že překlady byly dodatečně upravovány.

Východní průčelí: Ostatní části zámku byly v letech 1990 a 1991 jen fotograficky dokumentovány v průběhu dalších etap opravy omítek. Jedná se především o východní a jižní fasády.

Na východní straně bylo zjištěno, že původní nároží kratších křídel byla opatřena odsazeným zaoblením, zcela shodným s tvarem nynějších východních nároží severovýchodního i jihovýchodního křídla. Vzhledem k tomu, že všechna severní a jižní nároží byla pravoúhlá, a to jak na starší, tak na mladší části, je zřejmé, že při prodlužování křídel byly původní architektonické formy opakovány velmi důsledně.

Jak vyplývá ze Zahradníkovy rozboru listin, vznikla hrubá stavba zámku v jeho prvotní podobě mezi lety 1704 a 1709, dokončovací práce se uzavřely v roce 1712.⁹⁾

Obr. 8: Veltrusy zámek. Detail terasy na jižní straně zámku a okno v přízemí jihozápadního křídla. Nad okny přízemí jsou osazeny nové prefabrikované klenáky. Vpravo nahoře je nad zábradlím terasy patrný úsek cihlového zdiva, za nímž původně probíhal komínový průduch; nyní je v těchto místech v interiéru výklenek.

V průběhu výstavby mezi lety 1704 a 1709 docházelo k některým dílčím změnám prvotního záměru. O tom mohou svědčit rozdílnosti v technickém provedení některých architektonických článků, které jsou zčásti konstrukční, zčásti nikoliv (vpadlá pole okenních parapetů, konzolky v nástavcích nad otvory). Vzhledem k postupu opravy v roce 1990 nebylo možné prohlédnout zdivo přízemí v okolí schodiště, avšak z toho, že schodiště nárožími svých podest vystupovalo poněkud neorganicky před nároží zámeckých křídel, lze s velkou pravděpodobností vyvozovat, že realizace schodiště se odchýlila od prvotní koncepce.

K již dříve publikovaným plánům z jindřichohradeckého archivu lze podotknout, že zřejmě zobrazují variantu projektu, posléze nerealizovanou. Je tomu tak zejména proto, že objekt na těchto plánech měl jen zvýšené přízemí nad hluboko zapuštěným polosuterénem. Toto řešení nejspíše nebylo možné přijmout s ohledem na komplikované základové poměry staveniště v souvislosti s jeho umístěním v záplavovém území s vysoko vystupující hladinou spodní vody. Stavba byla provedena jako patrová, přičemž do přízemí byla vsunuta průjezdní sala terrena, situovaná na úroveň okolního terénu. S tím souviselo situování obytného a reprezentačního patra do větší výšky. Patro proto muselo být zvnějšku zpřístupněno dvouramennými schodišti. Koncepce schodišť se zřejmě během stavby pozměnila, tak-

Obr. 9: Veltrusy zámek. Detail okenního rámu v přízemí na východní straně střední části zámku. Rám zřejmě pochází z doby výstavby zámku. Zasklení je asi pozdější.

Obr. 10: Veltrusy zámek. Detail nově osazeného prefabrikátu suprafenestry patra.

že jejich tělesa byla zakryta část severních nároží křídel. Nebylo vyloučeno, že k úpravám kompozice schodiště došlo až v souvislosti s osazováním soch na pilířích zábradlí nejspíše v roce 1711.¹⁰⁾

K prvotní výbavě zámku patřila otopná zařízení, obsluhovaná z plošin před severním a jižním průčelím. Toto do

jisté míry provizorní řešení souviselo s tím, že uvnitř objektu neprobíhaly žádné chodby, z nichž obvykle směřovaly obslužné otvory ke kamnům v obytných a reprezentačních místnostech. Běžné umisťování topných těles kamen do vnitřních partií dispozic patrně souviselo se stavební tradicí ve střední Evropě. Situování komínů k vnějším lícům obvodových zdí v zámku ve Veltrusích je v našich podmínkách spíše nezvyklé. Běžné je ale především ve Francii¹¹⁾ i v Itálii. Takové situování průduchů obvykle vede k tomu, že jsou komínové nástavce vyvedeny nad střechu těsně nad okapní římsou, tedy u paty střechy (nebo ve štítových zdech). Na plánu z jindřichohradeckého archivu jsou ovšem nějaká otopná zařízení situována východně a západně od centrálního sálu, do uzlů ve styku vnějších křídel budovy. Snad v souvislosti s rozhodnutím o realizaci konceptu s patrem a přízemím, v jehož rámci nebylo možné zajistit vstup do místností ve styku křídel zvenku, byly komíny a kamnová tělesa přiloženy k vnější zdi. Je pravděpodobné, že toto řešení, z hlediska provozu poněkud komplikované, bylo zvoleno i s ohledem na předpoklad spíše výjimečného obývání objektu v zimním období.

K prodloužení všech čtyř křídel zámku snad došlo kolem poloviny 18. století. Stavební rozbor však neumožnil určit velikost časového odstupu, s nímž byla křídla prodloužena, takže je třeba zatím vycházet z údajů literatury. Je však nepochybné, že ještě na mapě z roku 1746 je zámek zachycen dosud v prvotní podobě s krátkými křídly.¹²⁾ Změny, které stavba v souvislosti s prodloužením křídel prodělala, jsou celkem dobře ilustrovány plánem, který si okopíroval Jöndl.¹³⁾ V severozápadním křídle

bylo do nového středního traktu vloženo vnitřní schodiště, přičemž byla nejspíše zbořena část průčelní severovýchodní zdi křídla. Došlo i k přemístění části kamen do nitra dispozice. V severozápadním a jihozápadním křídle byla kamna připojena ke komínovým tělesům, situovaným do styku vnitřních zdí křídel v místech osy původních vněj-

ších průčelí krátkých křídel. V některých místech však dosud zůstala ve funkci i původní kamna, obsluhovaná zvenku. Tak tomu podle Jöndlova plánu bylo u jihovýchodní průčelní zdi jihozápadního křídla, u jihozápadní zdi jihovýchodního křídla a podle pozorování při průzkumu také u severovýchodního průčelí severozápadního křídla, odkud byla kamna také odstraněna až později. Je tedy pravděpodobné, že ještě po prodloužení křídel zámecké budovy byly ponechány komíny v úpatí střechy. Nelze však vyloučit ani možnost, že komíny byly pod střechou převedeny šikmými kanály nad střední část stavby.¹⁴⁾

Při pozdějších nespecifikovaných úpravách byla vnější dvířka kamen zazděna (přičemž byla vytrhána předpokládaná kamenná ostění otvorů). Kamna byla buďto zrušena, nebo byla využita na jiných místech, snad u komínů uvnitř zámecké dispozice, kde potřeba topných zařízení po rozšíření budovy vzrostla, a to tím spíše, že zřejmě teprve tehdy byla kamna rozmístěna i v přízemí.

Zajímavým detailem, který ilustruje průběh stavebních prací při prodloužení křídel zámku, jsou zjevné posuny některých okenních os, zřejmě realizované hned po dokončení hrubé stavby.

Z hlediska představ o slohovém vývoji je nepochybně zajímavé, že přístavba křídel, realizovaná s odstupem asi čtyř desetiletí, se velice důsledně držela původního tvarosloví. Dokonce byly přesně opakovány i takové detaily, jakým je rozdílné řešení nároží křídel, střídavě prosté pravoúhlých a pro členěných odsazeným zaoblením. Při prodloužení zřejmě byla nově provedena celá kordonová římsa a na starší části mohl být upraven i sokl.

Vzhledem k rozsahu průzkumu, který jsem měl příležitost realizovat, se nevyjadřuji k ostatním částem stavby.¹⁵⁾

Obr. 11: Veltrusý zámek. Detail patra střední části zámku na severní straně po osazení nových prefabrikátů nadokenních říms, před provedením konečné povrchové úpravy (všechny snímky J. Sommer, 1991).

zůstatků nástavce nově provedeny. Původní tvary říms jsou tvarově napodobeny vcelku věrohodně, ovšem konstrukčně se jedná o železobetonové prefabrikáty, které jsou zřejmě upevněny na ocelových trnech, zapuštěných do zdiva.

- 5) Kamna v těchto místech zachycuje plán z poloviny 18. století, jehož reprodukci uvádí P. Zahradník, cit. v pozn. 1, s. 92.
- 6) Ovšem úplná destrukce omítky je poněkud závažnější.
- 7) Podle ústního sdělení dr. Miroslava Brožovského z Památkového ústavu středních Čech v Praze byl erb při opravě omítky sejmut a profil římsy byl okopírován na prefabrikáty, zavěšené posléze na místa někdejších říms.
- 8) L. Lancinger, cit. v pozn. 2, s. 12; M. Horyna, Veltrusý, státní zámek. Stavebně-historický průzkum, II. Komplex zámeckých budov, nepublikovaný rukopis SÚRPMO, Praha 1979 (archiv SÚPP), s. 103.
- 9) P. Zahradník, cit. v pozn. 1, s. 87 a 91.
- 10) P. Zahradník, cit. v pozn. 1, s. 94.
- 11) Velmi často ve štitových zdech budov.
- 12) P. Zahradník, cit. v pozn. 1, s. 90. Ponechávám stranou teoretickou možnost, že zámek byl na mapě zakreslen mylně v podobě před prodloužením křídel.
- 13) P. Zahradník, cit. v pozn. 1, s. 92.
- 14) Je možné, že relikt původního řešení jsou zachovány v podkrovní stavbě. Komíny nad okapními římsami křídel jsou zachyceny na kolorovaném leptu W. Berglera podle kresby F. K. Wolfa z roku 1804.
- 15) Zejména v některých oknech přízemí se zachovala barokní okenní křídla, nejspíše z doby výstavby.

POZNÁMKY

- 1) P. Zahradník, O vzniku zámku ve Veltrusích, in: Průzkumy památek, roč. 8, 2001, č. 2, s. 85 – 95.
- 2) L. Lancinger, Veltrusý, státní zámek. Stavebně-historický průzkum, I. Dějiny objektu, nepublikovaný rukopis SÚRPMO, Praha 1979 (archiv SÚPP).
- 3) J. Sommer, Veltrusý, zámek, obnova vnějších omítek, Památkový ústav středních Čech v Praze, Nálezová zpráva č. 11, Praha 1990, nepublikovaný rukopis. Součástí tohoto elaborátu jsou i nákresy zkoumaných situací.
- 4) Při poslední opravě v letech 1990 a 1991 byly podle zachovaných po-

TEIL-ERKENNTNISSE ÜBER DIE ENTSTEHUNG UND BAUHERRICHTUNGEN DES SCHLOSSES IN VELTRUSY/WELTRUSS

Der Bericht über die Erkenntnisse aus der Untersuchung der Fassaden des Barockschlosses knüpft an die Ergebnisse der Archiv-Untersuchung an, die in der letzten Nummer dieser Zeitschrift publiziert wurden. Das Schloss entstand in den Jahren 1704 bis 1709. Durch die Untersuchung des Baus wurde die Erstreckung der vier Flügel des Schlosses in dem Ausmaß von zwei Fensterachsen, zu der etwa nach der Mitte des 18. Jahrhunderts kam, belegt. Es wurden Einzelheiten der Konstruktionslösung der Architekturglieder dokumentiert. In den Umfassungsmauern des ursprünglichen Baus wurden Überreste von Schornsteinanlagen festgestellt. Die Ofenheizung erfolgte ursprünglich von Außenterrassen, was wahrscheinlich mit der vorausgesetzten Bewohnung des Objektes nur außer Wintersaison im Zusammenhang war. Bemerkenswert ist das, dass obwohl die Erweiterung des Schlosses in dem Zeitabstand von etwa fünfzig Jahren verlief, die Architekturglieder des ursprünglichen Baus (Fensterformen mit Fensterverdachungen, abwechselnd rechteckige und abgerundete Ecken) dabei konsequent wiederholt wurden. Der ursprüngliche Bau hat allerdings eine ausgeprägt überhöhte kompakte Silhouette gehabt, nach der Erweiterung macht er aber einen eher ausgedehnten und ausgewogenen Eindruck.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Veltrusy/Weltruß (Kreis Mělník/Melník) Schloss. Schema des Grundrisses des 1. Stockes, bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Untersuchung aus dem Jahr 1990. 1 – durch eine starke Linie sind Lagen der festgestellten Ecken der Flügel vor der Erstreckung bezeichnet; 2 – Lagen der eingemauerten oder aufgehobenen Schornsteinanlagen; 3 – Fensterachse, in der zu der Verschiebung der Öffnungen bei der Vollendung des Baus gekommen ist; 4 – Definition der auf der beigefügten Skizze dokumentierten Teile der Stirnwand. (Laut Vermessung der Firma Investis aus dem Jahre 1975. Zeichnung Jan Sommer, 1990, 2002).

Abb. 2: Veltrusy/Weltruß (Kreis Mělník/Melník) Schloss. Schematische Skizze der Stirnwände, die nach Norden gerichtet sind. Punktiert sind dokumentierte Abschnitte des Ziegelmauerwerkes bezeichnet. (Auf Grund der Vermessung der Firma Investis aus dem Jahre 1975. Ergänzt. Zeichnung Jan Sommer, 1990).

Abb. 3: Veltrusy/Weltruß (Kreis Mělník/Melník) Schloss. Ansicht vom Süden. Links befindet sich der südwestliche Flügel mit der bisher erhaltenen Herichtung des Verputzes ohne Fenstergesimse.

Abb. 4: Veltrusy/Weltruß (Kreis Mělník/Melník) Schloss. Ansicht vom Südwesten nach der vollkommenen Entfernung des Verputzes. Rechts ist die südwestliche Stirnwand des südöstlichen Flügels mit neu eingesetzten Fensterverdachungen teilweise bemerkbar.

Abb. 5: Veltrusy/Weltruß (Kreis Mělník/Melník) Schloss. Ansicht des mittleren Teiles vom Westen nach der Abnahme des Verputzes. Über den Fenstern im Stockwerk sind sichtbare Überreste von abgehackten Gesimsen und darüber Segmenttragbänder.

Abb. 6: Veltrusy/Weltruß (Kreis Mělník/Melník) Schloss. Detail der südwestlichen Stirnwand des nordwestlichen Flügels an der Stelle der ursprünglichen Ecke des kürzeren Flügels. An der Stelle der Beschädigung des jüngeren Mauerwerkes (links) ist die abgesetzte Abrundung der Ecke sichtbar.

Abb. 7: Veltrusy/Weltruß (Kreis Mělník/Melník) Schloss. Fenster auf der Ostseite des Stockwerkes des mittleren Teils des Schlosses. Über den Fenstern ist die Konstruktion der ursprünglichen Fenstergesimse sehr gut bemerkbar; darüber wurde ein Segmenttragband aus Plenerkalkstein ausgemauert.

Abb. 8: Veltrusy/Weltruß (Kreis Mělník/Melník) Schloss. Detail der Terrasse auf der Südseite des Schlosses und ein Fenster im Erdgeschoss des südwestlichen Flügels. Über den Fenstern des Erdgeschosses sind neue vorgefertigte Keilsteine eingesetzt worden. Rechts oben ist über dem Geländer der Terrasse ein Abschnitt des Ziegelmauerwerkes bemerkbar; dahinter verlief ursprünglich eine Schornsteinanlage; heutzutage befindet sich an dieser Stelle im Interieur eine Nische.

Abb. 9: Veltrusy/Weltruß (Kreis Mělník/Melník) Schloss. Detail eines Fensterrahmens im Erdgeschoss auf der Ostseite des mittleren Teiles des Schlosses. Der Rahmen stammt offensichtlich aus der Zeit des Aufbaus des Schlosses. Die Verglasung ist wahrscheinlich später.

Abb. 10: Veltrusy/Weltruß (Kreis Mělník/Melník) Schloss. Detail einer neu eingesetzten vorgefertigten Fensterverdachung im Stockwerk.

Abb. 11: Veltrusy/Weltruß (Kreis Mělník/Melník) Schloss. Detail des Stockwerkes des mittleren Schlosssteiles auf der Nordseite nach der Einfassung der neuen vorgefertigten Fenstergesimse, vor der Durchführung der endlichen Oberflächenbearbeitung. (Alle Fotos Jan Sommer, 1991).

(Übersetzung J. Kroupová)

